

Betyárok a magyar kártyán 12.

„Híres betyár vagyok, Sisa az én nevem, tizenhárom megye régen keres engem...”

Sisa Pista

Sisa Pista a Nógrádi megyei Nagylócon született, de hogy mikor, arra nincsen pontos adat, ugyanis falu római katolikus templomának anyakönyveit az ott elszállásolt orosz katonák a második világháború idején elégették. A házassági levele és a halotti anyakönyvi kivonata szerint 1846-ban született, más hivatalos papírokon azonban későbbi dátumok szerepelnek. Juhászcsaládból származott, eredeti neve Benkó István volt, ragadványnevének jelentése a szülőföldjén: rossz, vásott gyermek. Az elemi iskola elvégzése után apja llinybe adta őt juhászbojtárnak keresztapjához. Bár ezt a tettet soha nem ismerte el, állítólag ellopott a nyájból 12 birkát, amiért keresztapja a zsandárnál feljelentette, aki rettenetesen megkínozta a gyereket. Lábánál fogva felakasztotta a juhhodály keresztgerendájára, talpát bottal ütötte és tűvel szurkálta, fejét és bordáit szeges csizmasarokkal rugdosta, melyeknek következtében lábára örökre nyomorék maradt. Ezután Sisa több helyen vállalt még bojtárságot, majd kisebb-nagyobb lopásokat követett el, amiért 1871-ben egy esztendő fogházra ítélték, büntetését Balassagyarmaton töltötte.

Szabadulása után ugyanúgy folytatta életét, így nem csoda, hogy ismét börtönbe került birkalopásért, a sziráki börtönből azonban egy hónap után megszökött. Sisa kisebb bandát gyűjtött maga köré, akik közül Hagymás, Tózsér, Húgyos, Dregan és Csóka neve ismert. Szinte minden faluban volt segítőkük, akik a zsandárok mozgásáról vagy egy esetleges nagy zsákmány lehetőségéről tájékoztatták őket, mindemellet fejllett orgazdahalózatot működtettek. Leginkább Nógrád megye területén tevékenykedtek, de ha szükség úgy hozta, átmentek a szomszédos területekre, Heves és Gömör-Kishont megyébe is. 1873 novemberében Nógrádsípeken mulatoztak a betyárok, mikor megjelent Sisa gyermekkori megkínzója Balázs Sándor, akit kegyetlenkedései miatt ekkor már elbocsájtottak a testülettől. Egy átmulatott éjszaka után bosszút állt az egykori pandúron: juhászkésével szó szerint levágta a fejét. A temetési költségek fedezésére ötven forintot helyezett a holttestre és kacsaringós betűkkel írt levelében beismerte tettet. Vérdíjat tűztek ki a fejére, három vármegyére kiterjedő hajtóvadászat

indult ellene, de végül mégsem a pandúrok kapták el. Egy hónappal később társával, Kiss Csóka Józseffel kirabolta a tarnaszentmérai kocsmárost, majd a rablott pénzzel az egerbaktai csárdába mentek mulatni. Itt három, érsek- uradalmi kerülő felismerte és elfogta a két betyárt. A bírósági tárgyaláson gyilkossággal, gyilkossági kísérlettel, 14 rendbeli rablással és kilencszeres tolvajlással vádolták, s végül 20 esztendő fegyházra ítélték. A balassagyarmati börtönben kezdte meg büntetése letöltését, de onnan egy sikertelen szökési kísérlet után átszállították a lipótvári országos fegyházba, majd 1879-ben az illavai börtönbe.

Ottani rabtörzskönyvének leírása szerint Sisa Pista ekkor „176 cm magas, testalkata „sugár”, arca tojásdad, arcszíne, haja, szemöldöke, bajusza szőkés, homloka magas, szája szabályos, orra rendes, fogai épek, álla kerek. Különös ismertetőjele: „a bal térdén egy érforrás” látszik, ifjúkori megkínzásának emléke.”

A rá kiszabott büntetést az utolsó napig letöltötte, szabadon bocsájtása előtt így jellemezték: „*Büntetteinek nagyságát felismervén, azokat megbánni látszik. A kimondott büntetésének hosszú tartama ön súlyként nehezedik lelkére. A jó tanácsot és oktatást meg-adással fogadja. Erkölcsi erejében szilárdítható, s igen ritkán felcsillanó indulatosságának megtörésével megjavulásához lehet reményt kötni.*”

S valóban, szabadulása után jó útra tért. Először Nógrádverőcén Zubovics Fedor huszárkapitány szolgálatába szegődött afféle mindeneként. Öt év szolgálat után, előző kenyéradója ajánlásával Berchtold gróf alkalmazásába állt, annak drégelypalánki erdejében vadórként szolgált. Meg is házasodott, 1901-ben feleségül vette az érsekvadkerti Kürtössy Máriát, akinek törvénytelen gyermekét hét évvel később nevére is vette. Utolsó gazdája az 1896-os athéni olimpia bronzérmes futója Szokoly Alajos, Berchtold gróf veje lett. Sisa fiatal gazdasszonyát követve Bernecebarátiba költözött és továbbra is vadórként tevékenykedett. 1910-ben halt meg gyomorrákban, gazdája fényes temetést rendezett, hatalmas tömeg és egy cigányzenekar kísérte utolsó útjára, még kedves nótáját is eljátszották neki utoljára.

Sisa Pista nevét jobbra csak az lpoly mentén és a Börzsönyben őrizte meg az emlékezet, pedig a róla írt ponyvát (Sisa Pista Nógrád-megyei hírhedt rabló tettei) kétszer is kiadták, színdarabot írtak róla, sőt egy romantikus népopera szereplőjeként is feltűnt. Azon kevés betyárunk közé tartozik, akinek élete tisztességes véget ért, többnyire jó emlékezetet hagyott maga után, a bernecebaráti temetőben található sírját rendszeresen gondozzák, mára turisztikai látványossággá vált (Puskás- Végh 1997).

Irodalom:

Betyárok a magyar kártyán 12. - Sisa Pista

Írta: Kürtössy Péter

2014. június 02. hétfő, 18:08 - Módosítás: 2018. április 03. kedd, 06:51

PUSKÁS Péter- VÉGH József

1997 *Sisa Pista. Az utolsó nógrádi betyár.* Horpács, Mikszáth Kiadó.